

Hallod-é, pendítsd az lantot!

Magyar, szlovák és lengyel muzsika a 16–18. századból

MUSICA HISTORICA
(Budapest)

2021. július 23., 19.00 óra
KASSA, MaJel Rovás Központ
(Erzsébet u. 42)

2021. július 24., 19.00 óra
EPERJES, Kerületi Múzeum
(Hlavná 86)

Hej, zatraste loutňou!

Stará maďarská, slovenská a poľská hudba 16. – 18. storočia

23. júl 2021 o 19.00 h
KOŠICE, Centrum MaJel Rovás
(Alžbetina 42)

24. júl 2021 o 19.00 h
PREŠOV, Krajské múzeum
(Hlavná 86)

Hallod-é, pendítsd az lantot!

Magyar, szlovák és lengyel muzsika (16–18. század)

Ungarische Aufzüge (1598) – *Ein ungerischer Tanz* (Wolf Heckel, 1562)

Ungaresca (Giorgio Marinerio: *Il primo libro de balli*, 1578)

Tinódi Sebestyén: Eger vár viadaljáról való ének (ajánlás, 1553)

Tinódi Sebestyén: Hadnagyoknak tanúság, mikor terekkel szömbe akarnak öklelni (1550)

Balassi Bálint: Borivóknak való (1574 k.)

Balassi Bálint: Egy katonaének, a végek dicsérete (1589 k.)

Bákói hajdútáncok (moldvai néphagyomány)

Balassi Bálint: Kit egy szép leány nevével szerzett (1574 k.)

Polnischer Tantz (Matthaeus Waisselius: *Tabulatur*, 1598)

Balassi Bálint: A tavaszidő dicsérete (1574 k.)

Vitézi ének (1594)

Cantio militis (Szentsei György *daloskönyve*, 1648)

Hungarica (Vietoris-kézirat, 1670-es évek)

Oláh tánc – Ja sem osamela od mileho vzdalena (Vietoris-kézirat, 1670-es évek)

Magyar és szlovák táncdallamok (Szirmayné Keczer Anna-kézirat, 1740-es évek;

Linus-féle kézirat, 1786 előtt)

Hová készülsz, szívem, tőlem elbujdosni (Vietoris-kézirat, 1670-es évek)

Nie zaczynay woyny (*Muzyczne Silva Rerum*, 1660 k.)

Sarabanda – Corant – Klobuczky tanec – Sípos (Vietoris-kézirat, 1670-es évek)

Búm elfelejtésére (*Vietoris-kézirat*, 1670-es évek)

Thurson: Currenta (*Kájoni-kódex*, 1687 előtt)

Szólalj meg már egyszer hozzám, én édes sólymocskám – Az rigónak ő szólása
engem vigasztal (17. század vége)

Erdélyi hajdútánc (*Szentsei György daloskönyve*, 1704 előtt)

Apor Lázár tánca (*Kájoni-kódex*, 1687 előtt) – *Magyar tánc* (*Szirmayné Keczer
Anna-kézirat*, 1740-es évek)

A kánai menyegző (*Kájoni-kódex*, 1687 előtt)

Hallod-é, pendítsd az lantot (*Vásárhelyi-daloskönyv*, 1670-es évek)

Változó tánc (*Kájoni-kódex*, 1687 előtt) – *Nem hull – Lopatkowanij tanecz*
(*Vietoris-kézirat*, 1670-es évek)

Hungarisch Ballet (Georg Daniel Speer: *Musicalisch-Türckischer Eulen-Spiegel*,
1688)

Tücsöklakodalom (*Szentsei György daloskönyve*, 1704 előtt) – *Tanec polski*
(Mikołaj Valletta: *Tabulatura*, 1615 k.)

Ungarländische Tänze I-III (*Stark- virginálkönyv*, Sopron, 1689)

Borica-tánc (*hétfalusi csángó néphagyomány*)

Wallachisch Ballet – Kosaken Ballet – Hungarisch Ballet – Griechisch Ballet
(Georg Daniel Speer: *Musicalisch-Türckischer Eulen-Spiegel*, 1688)

A kora újkori Felső-Magyarországon, a mai Szlovákia területén évszázadokon át összefonódott az itt élő népek zenei és irodalmi kultúrája. Dinamikus és gazdag hagyományuk sokat csiszolódott, néha kiegészítve egymást, máskor kölcsönzés útján, az adott nép saját formarendszeréhez igazítva váltak mai füllel magyarrá vagy szlovákká egyes zenei motívumok. A kapcsolatrendszer az írott forrásokon túl a népzeneig, például Bartók Béla gyűjtéséig vagy a *Slovenské Spevy* anyagáig (19. század) ível, hiszen a régi dallamcsaládok némelyike népdalként folytatta útját, párhuzamos „ágakat” növesztve.

A legkönnyebb érintkezési lehetőségeket természetesen a hangszeres zene kínálta. A Kárpát-medence minden népénél elterjedt *hajdútáncok* (*hajdúský, haidäu* stb.) akrobatikus ugrásait, fegyverrel vagy bottal járt táncfiguráit sok met-

szet ábrázolja a 18. század elejéig. Egyszerű dallamaikat dudán vagy duplanádas sípokon (*töröksíp*) szólaltatták meg, s a 20. században Moldvában hegedűn is játszották rokonaikat. A 16. század végén az egyik dallam „magyar indulóként” bukkan fel, tehát a tánc kíséretén kívül a katonaélethez is hozzátartozott. A hajdú eredetileg a bátor marhapásztorok megnevezése, akik a gulyáikat az Alföldről egészen Bécsig vagy Nürnbergig elhajtották. A nyugat-európaiak szemében a „szilaj magyarok” allegóriái voltak, zenéjük pedig az első „hungarikumnak” számít, épp ezért főként német zenészek jegyezték le mint egzotikumot. Az ifjú Balassi Bálint (1554–1594) szintén járt ilyen táncot I. Rudolf magyar királlyá koronázásán, Pozsonyban (1571) az egybegyűltek nagy gyönyörűségére. Egy 17. század végi énekelt hajdútáncban az Erdélybe hazatérő kuruc katona csúfolódik az úti élményeivel, s végül együtt vigad a kedvesével.

A 16. századi kelet-európai udvari táncművészetből leginkább a lengyel táncokat ismerjük, mivel ezeket a német lantosok is szívesen feljegyezték vagy kiadták mint könnyű darabokat, s ez segítette a terjedésüket, divatban maradásukat. A 17. században a lengyel kora barokk énekelt és hangszeres dallamok (*padwan*) is népszerűek voltak Felső-Magyarországon, a 18. század elejétől pedig a *polonaise*, akkori latin nevén *saltus Polonicus* rokokó táncstípusa válik legalább olyan divatosá, mint a *menüett* vagy a *Ländler*.

Georg Daniel Speer (1636–1707) kalandregénye, a *Magyarországi vagy erdélyi Simplicissimus* (1683) ugyancsak sok információt rejt a sziléziai, szepességi vagy hódoltsági városokról, az itt élő népekről. A boroszlói származású toronyzenész, azaz városi trombitás részletesen leírja, miként kóborolt a térségben 1650 táján, hegyi rablók és törökök fogságába esett, de főúri udvarokban is muzsikált. Az általa megörökített, majd öt szólamban kiadott, egzotikus címet viselő, valójában magyar, szlovák, lengyel és ruszin karakterű táncdallamokból is elhangzik néhány.

A könnyebb nyelvi érintkezés révén a szlovák lírára a 16–17. században jelentősen hatott a cseh egyházi és világi irodalom. A magyar gyülekezeti és történelmi énekek, valamint szerelmi dalok dallamintái ugyanehhez a közép-európai zenei „zsargonhoz” vezetnek. A Kassán polgárjogot kapott magyar költő, Tinódi Sebestyén (1510 k.–1556) vitézségre biztató éneke 4×10-es metrumú, a dallam talán huszita gyökerű. Némelyik versnek többnyelvű változatait is ismerjük, Balassi Bálint híres *Katonaénekének* (1589 k.) előzményét például egy lengyel katonaköltő, Adam Czahrowski írta – ő szintén szolgált Eger várában –, s a lengyel határvidék, a mai Ukrajna vitézeinek életét festi. A végvári vitézek életéről további 16–17. századi énekek szólnak.

A szerelmi dalokban ismét mód nyílt többféle hagyomány összecsiszolódására: a nyugat-európai, főként olasz és neolatin reneszánsz líra ötvöződik a közép-európai szláv és magyar motívumkinccsel, például a madárszimbolikával, amelynek korai szlovák emlékei is 16. századiak (*Fanchali Jób-kódex*). Elsőként Balassi Bálint néhány versét idézzük; mindkét versforma ismert egész Közép-Eu-

rópában, a dallamcsaládok pedig a horvát határvidéktől a szlovák, cseh-morva és lengyel zenéig, esetenként a Lausitzban élő szorbokig terjednek.

A 17. században a barokk idillköltészet és a lírai monológok is hatással voltak a szerelmi dalokra. A költők gyakran sólymok, rigók, hattyúk vagy fülemülék párválasztását, elszakadását, netán kalitkába kerülését említve, allegorikusan ábrázolták a szerelmi élethelyzeteket. A *Búm elfelejtésére* kezdetű ének például az egymást üldöző madarakról szól, s a kis sólyom megpihen a költő társaságában. A *Hová készülsz, szívem* kezdetű panaszdal szintén a *Vietoris-kóde*xből való, amelyet az 1670-es években rögzítettek valamelyik felvidéki kastélyban billentyűs tabulatúra-írással, azaz jó eséllyel egy nemes hölgy vagy férfiú szabadidős zenélését szolgálta (egyések szerint Esterházy Pál későbbi nádorét). Gazdag anyagában magyar világi dalok, kelet- és nyugat-európai tánczene, szlovák és latin egyházi énekek, végül clarino-, azaz trombitadarabok szerepelnek. A koncerten a hangszeres repertoárból is ízelítőt hallhatunk, köztük az ún. *Rákóczi-dallamcsalád* korai emlékét, az *Oláh táncot* és egy vele közeli rokonságban álló szlovák keservedet (*Ja sem osamela*).

A régi menyegzőket gyakran tartották a farsangi időszakban, mivel ilyenkor szabad volt az étel-italfogyasztás, illetve a tánc, s nem volt annyi mezőgazdasági tennivaló. Erről tanúskodik a koncert címadó éneke az 1670-es évekből, amely a lakodalom főbb epizódjait és a táncok sorrendjét is elárulja: a menyasszonyt például a lengyel táncsal kíséri be a vőfély. A *kánai menyegző* bibliai eredetű, vidám históriája szintén a farsangot idézi. Az énektípus cseh eredetű, s elsőként Erdélyben bukkan fel Kájoni János ferences orgonista kéziratában (1687 előtt) egy magyar–latin változat. A *tücsöklakodalom* tréfás története ugyancsak ismert szerte Európában; a régi szlovák változatokban a farkas és a kecske köt házasságot. A legkorábbi magyar verziót a Dunántúlon írták 1700 körül.

A 18. század első harmadában még elevenen élt a felvidéki interetnikus zenei hagyomány. Ennek egyik fontos, hegedűre írt gyűjteményét idézzük: a Szirmayné Keczer Anna fiktív nevét viselő, 1740 körül összeírt zemléni hangszeres kottás könyvet. A legfrissebb menüettek és Ländlerrek mellett e források szép számmal őrzik a hajdútáncok kései képviselőit, hol törökösen „egzotikus”, hol a szlovák népzenevel rokon, kuruc kori dallamokat.

A budapesti Musica Historica együttes műsora ebből a gazdag zenei-irodalmi örökségből ad ízelítőt, betekintést adva a reneszánsz, barokk és korstílustól független népi-félnépi dallamok világába. A térségben összetelálkozó 17–18. századi magyar, szlovák és lengyel dallam- és verskultúra sok-sok kutatni valót rejt meg, s a közös múlt sokféle rétegét rejti.

Musica Historica együttes

Csörsz Rumen István (művészeti vezető) – ének, lant, koboz, tambura,
duda, töröksíp, görbekürt, doromb

Kasza Roland – ének, ütőhangszerek

Kovács Attila – ének, koboz, furulyák, görbekürt, töröksíp

Palócz Réka – szoprán, furulyák, basszus cornamusa, doromb

Pribay Valéria – ének, tenor viola da gamba

Széplaki Zoltán – ének, furulyák, reneszánsz és barokk fuvola,
görbekürt, töröksíp, doromb

Szilágyi Márton – hegedű

Az együttes 1988-ban alakult Budapesten. Tagjai a klasszikus és régi zene mellett magyar és kelet-európai népzenevel is foglalkoztak, ami döntően formálta stílusukat. Munkájukat sokrétű zene- és irodalomtörténeti kutatás segíti, elsősorban a 15–19. század zenekultúráját és irodalmát illetően. Ugyanakkor a zenekar tagjainak meggyőződése, hogy a tudomány nem helyettesítheti a művészi invenciót, hiszen a régizene kísérletező, nyitott műfaj. Repertoárjukon egyaránt szerepel magyar és közép-európai muzsika (11–19. század), nyugat-európai középkori, reneszánsz és barokk szerzők, sőt ógörög és török zene is.

Az együttes több mint 1300 alkalommal lépett fel, például rangos fesztiválokön (*Kaláka Fesztivál, Misztrál Fesztivál, Csíkszeredai Régizene Fesztivál, Szent György Napok – Sepsiszentgyörgy, A középkori lélek fesztiválja – Segesvár, Musica Cortese – Gorizia, Vanalinna Päevad – Tallinn* stb.). A Magyar Nemzeti Múzeum állandó kiállításán 1997 és 2015 között több ízben tartottak promenádkoncert-sorozatot. 1993-ban játszottak először a Felvidéken, sokszor léptek fel falusi kultúrházakban, iskolákban, templomokban, művelődési táborkban, múzeumokban, 2017-ben Zsolnán közreműködtek Zrunek György pásztormiséinek (1766–1767) felújításában, magyar–szlovák együttműködésben. Kassán 1994-ben játszottak első ízben, Eperjesen pedig most lesz az első fellépésük. 1995 óta rendszeresen koncerteznek Erdélyben, eljutottak Közép-Európa és a Baltikum országaiba, Olaszországba és Törökországba. Hét önálló CD-jük jelent meg, közreműködtek Kobzos Kiss Tamás két CD-jén, több egyéb hanghordozón, tévé- és rádióműsorokban, filmek, színdarabok és kiállítások háttérzenéjében (például a füzéri várban).

Az együttes tagjai országos hírű zenetanárok, a művészeti vezető irodalomtörténész. Közös munkájukat 2003-ban Tinódi-lanttal, 2009-ben Balassi-emlékéremmel ismerték el. A Musica Historica együttes nagy súlyt fektet a kutatómunkára és az utánpótlás nevelésére. 1997-ben megalapították a Musica Historica Kulturális Egyesületet; a Csíkszeredai Régizenei Nyári Egyetem keretében 2008 óta tartanak mesterkurzusokat és szakmai előadásokat.

Hej, zatraste loutňou!

Stará maďarská, slovenská a poľská hudba 16. – 18. storočia

Maďarské pochody (1598) – Wolf Heckel: *Ein ungerischer Tanz* (1562)

Ungaresca (Giorgio Marinerio: *Il primo libro de balli*, 1578)

Sebestyén Tinódi: Spev o bitke na Jágerskom hrade (odporúčanie, 1553)

Sebestyén Tinódi: Poučenie pre veliteľov, ktorí chcú bojovať proti Turkom
(1550)

Valentin Balassi: Pre pijanov (Nádherný čas krásnych požehnaných Turíc)

Valentin Balassi: Vojenská pieseň, chvála pomedzných tvrzdí (1589?)

Bacăuské hajdúske tance (moldavská ľudovka)

Valentin Balassi: Ktorú napísal na meno krásnej dievčiny (Žalostná je pre mňa
cudzia zem) (okolo 1574)

Polnischer Tantz (Matthaeus Waisselius, 1598)

Valentin Balassi: Chvála jarného času (Nevidiš túto zem žiariť vetrom)

Hrdinská pieseň (1594)

Cantio militis (spevník Györgya Szentseiho, 1648)

Hungarica (Vietorisova tabulatúra, 70. roky 17. storočia)

Valašský tanec – Ya sem osamela od milého vzdalená (*Vietorisova tabulatúra*,
70. roky 17. storočia)

Maďarské a slovenské tanečné melódie (rukopis Anny Keczer Szirmayné, okolo
1740; rukopis Linus, okolo 1786)

Kam sa chystáš, srdce moje (*Vietorisova tabulatúra*, 70. roky 17. storočia)

Nie zaczyney woyny (*Muzyczne Silva Rerum*, okolo 1660)

Sarabanda – Corant – Klobuczky tanec – Sípos (Vietorisova tabulatúra, 70. roky 17. storočia)

Na zabudnutie môjho smútku (*Vietorisova tabulatúra*, 70. roky 17. storočia)

Thurson (?): *Currenta* (*Kájoniho kódex*, spreď roku 1687)

Prihovor sa mi ešte raz, môj sladký sokolík – Spev drozda ma utešuje (koniec 17. storočia)

Sedmohradský hajdúsky tanec (*spevník Györgya Szentseiho*, 1704)

Tanec Lázára Apora (*Kájoniho kódex*, spreď roku 1687) – *Tanec* (*rukopis Anny Keczer Szirmayné*, okolo 1740)

Svadba v Káne (*Kájoniho kódex*, spreď roku 1687)

Hej, zatraste loutňou (*Vásárhelyiho spevník*, 70. roky 17. storočia)

Zložité tanec (*Kájoniho kódex*, spreď roku 1687) – *Nepadá – Lopatkowanij tanecz* (*Vietorisova tabulatúra*, 70. roky 17. storočia)

Hungarisch Ballet (Georg Daniel Speer: *Musicalisch-Türckischer Eulen-Spiegel*, 1688)

Svadba svrčkov (*spevník Györgya Szentseiho*, 1704) – *Tanec polski* (Mikołaj Valletta: *Tabulatúra*, okolo 1615)

Ungarländische Tänze I–III (Starkova kniha skladieb pre virginály, 1689)

Borica (ľudové tance, okolo Brašova)

Wallachisch Ballet – Kosaken Ballet – Hungarisch Ballet – Griechisch Ballet (Georg Daniel Speer: *Musicalisch-Türckischer Eulen-Spiegel*, 1688)

Na Hornom Uhorsku, na území dnešného Slovenska, sa v ranom novoveku stáročia prelínala hudobná a literárna kultúra tu žijúcich národov. Vznikla tak dynamická a bohatá tradícia, ktorá sa raz navzájom dopĺňala, inokedy sa jednotlivé hudobné motívy, ktoré dnešné ucho považuje za maďarské či slovenské, preberali tak, že sa melódia a text prispôbili obyčajom preberajúceho národa. Vzájomné vzťahy nad rámec písomných prameňov siahajú až po ľudovú hudbu,

napríklad, po zbierku Bélu Bartóka alebo *Slovenské spevy* (19. storočie), keďže niektoré staré nápevy zľudovali, čím vytvorili paralelné „vetvy“.

Prirodzene, najviac styčných možností ponúkala nástrojová hudba. Hajdúske tance (*hajdútánc*, *haidäu*) poznali všetky národy Karpatskej kotliny a ich akrobatické skoky, tanečné figúry so zbraňou alebo palicou boli do začiatku 18. storočia zobrazené na mnohých reliéfoch. Jednoduché melódie sa hrali na gajdách alebo tureckej píšťale (*töröksíp*), v 20. storočí sa v Moldavsku ich príbuzné hrali aj na husliach. Koncom 16. storočia sa jedna z melódií objavila ako „maďarský pochod“, teda sa stala aj súčasťou vojenského života. Hajdúsi boli pôvodne nebojácni pastieri dobytky, ktorí svoje stáda hnali z Veľkej dunajskej kotliny až po Viedeň či Norimberg. V očiach Západoeurópanov boli alegóriou „divých Maďarov“, ich hudba je prvé „hungarikum“ a pre jej exotickosť ju zaznamenali najmä nemeckí hudobníci. Tento tanec na korunovácii Rudolfa I. v Prešporku (1571) na radosť zhromaždených tancoval aj mladý Valentin Balassi (1554 – 1594). V hajdúskom speve z konca 17. storočia si robí žarty zo svojich cestovných zážitkov kurucký vojak vracajúci sa do Sedmohradska, ktorý sa napokon veselí so svojou milou.

Z východoeurópskej dvornej tanečnej kultúry 16. storočia poznáme najmä poľské tance, keďže tieto radi zaznamenávali aj nemeckí lutnisti alebo sa vydávali ako ľahké diela. Poľské tance sa objavujú aj v maďarskom a nemeckom prostredí, vďaka čomu sa ďalej šírili a zostávali v móde. V 17. storočí boli na Hornom Uhorsku populárne aj poľské ranobarokové spievané a nástrojové piesne (*padwan*), od začiatku 18. storočia zasa prišla do módy *polonéza*, vo vtedajšej latinčine *saltus*, ktorá bola nemenej populárna ako *menuet* či *Ländler*.

Mnoho informácií o sliezskych, spišských alebo Turkami podmanených mestách a tamjšom ľude nájdeme aj v dobrodružnom románe Georga Daniela Speera (1636 – 1707) *Uhorský alebo sedmohradský Simplicissimus* (1683). Mestský trubač pochádzajúci z Vratislavu detailne opisuje svoje potulky po regióne okolo roku 1650, keď ho v horách zajali lúpežníci, potom padol do tureckého zajatia či hral na aristokratických dvoroch. Zaznie jedna séria ním zapísaných, neskôr v päťhlase vydaných piesní s exotickými názvami, ktoré sú v skutočnosti maďarské, slovenské, poľské a rusínske tanečné melódie.

Pre jazykovú blízkosť slovenské piesne v 16. – 17. storočí výrazne ovplyvnila česká náboženská a svetská literatúra. Týmto stredoeurópskym hudobným „žargónom“ sa inšpirovali aj maďarské náboženské a historické spevy, ako aj ľúbostné piesne. K hrdinstvu vyzývajúci spev maďarského básnika Sebestyéna Tinódiho (okolo roku 1510 – 1556), ktorého Košice prijali za svojho mešťana, má metrum 4×10, melódia má zrejme husitské korene. Niektoré básne majú viacjazyčné varianty, v iných prípadoch vieme dokázať len tematickú príbuznosť: Valentin Balassi sa pri písaní slávnej *Katonaének* (*Vojenská pieseň*, okolo roku 1589) in-

špiroval poľským vojenským básnikom Adamom Czahrowskim – takisto slúžil v Jágerskom hrade – a vykreslil život udatných bojovníkov na poľskej hranici, v dnešnej Ukrajine. O živote bojovníkov na pohraničných tvrdziach hovoria aj iné piesne zo 16. a 17. storočia.

Aj v ľúbostnej poézii bol priestor na skĺbenie viacerých tradícií: západoeurópska, najmä talianska a neolatinská renesančná poézia sa spája so stredo-európskymi slovanskými a maďarskými motívami, napríklad s vtáčou symbolikou, zo 16. storočia pochádzajú aj rané slovenské pamiatky (*Kódex Jána Fanchaliho – Jóba*). Najprv uvedieme niekoľko básní Valentina Balassiho; obe básnické formy sú známe v celej strednej Európe, nápevy siahajú od chorvátskeho pohraničného regiónu až po slovenskú, česko-moravskú a poľskú hudbu, prípadne až po lužických Srbov.

V 17. storočí ovplyvnila ľúbostné piesne aj baroková idylická poézia a lyrické monológy. Básnici často zobrazovali milostné životné situácie alegoricky, zmieňovali sa o sokoloch, drozdoch, labutiach či slávikoch, ktorí si hľadajú pár, odlúčili sa či boli zatvorení do kletky. Pieseň začínajúca slovami *Búm elfelejtésére (Na zabudnutie môjho smútku)* hovorí o navzájom sa prenasledujúcich vtákoch, sokolik v spoločnosti básnika chvíľu odpočíva. Žalobná pieseň začínajúca slovami *Hová késziülsz, szívem (Kam sa chystáš, srdce moje)* pochádza z *Vietorisovej tabulatúry*, ktorá bola zapísaná v sedemdesiatych rokoch 17. storočia v niektorom hornouhorskom kaštieli klávesovou tabulatúrnou notáciou, pravdepodobne z nej vo voľnom čase hrala nejaká urodzená dáma či pán (niektorí predpokladajú, že to bol neskorší palatín Pál Esterházy). V rukopise nájdeme maďarské svetské piesne, východoeurópsku a západoeurópsku tanečnú hudbu, slovenské a latinské duchovné piesne, ako aj skladby pre dvojice vysokých trúbok. Na koncerte predstavíme aj nástrojový repertoár, vrátane *Valašského tanca*, ktorý patrí medzi rané pamiatky tzv. *Rákócziho piesňového materiálu* a slovenský žalospev *Ja sem osamelá...*, ktorý je s ním v úzkom príbuzenskom vzťahu.

V minulosti sa svadby často konali vo fašiangovom období, keď bola povolaná nielen konzumácia jedál a nápojov, ale aj tanec a ľudia nemali toľko povinností na poli. Svedčí o tom aj titulná pieseň koncertu zo sedemdesiatych rokov 17. storočia, ktorá vyzrádza aj hlavné epizódy svadby a poradie tancov: starejší, napríklad, vovádza nevestu poľským tancom. *A kánai menyegző (Svadba v Káne)* má biblický pôvod a jej veselý príbeh pripomína fašiangy. Typ piesne má český pôvod, jej maďarsko-latinský variant sa po prvý raz objavil v Sedmohradsku v rukopise františkánskeho organistu Jánosa Kájoniho (pred rokom 1687). V celej Európe je známy aj vtipný príbeh *Svadba svrčkov*, no v starých slovenských verziách manželstvo uzatvorila vlk a koza. Najstaršia maďarská verzia pochádza zo Zadunajska z prelomu 17. a 18. storočia.

V prvej tretine 18. storočia panovala na Hornom Uhorsku ešte čulá intelektuálna hudobná tradícia. Pripomenieme zemplínsku notovú zbierku pre husle, ktorá vznikla okolo roku 1740 pod fiktívnym menom Anna Keczer Szirmayné. Okrem najnovších menuetov a Ländlerov sa v prameňoch zachovali neskoré hajdúske tance, melódie z kuruckého obdobia, ktoré majú raz blízko k tureckej „exotike“, inokedy k slovenskej ľudovej hudbe.

Program budapeštianskej formácie Musica Historica ponúka ochutnávku z bohatého hudobno-literárneho dedičstva renesančných, barokových a ľudových – pololudových melódií, ktoré nie sú poplatné dobovému štýlu. Maďarská, slovenská a poľská hudobná a poetická kultúra, ktorá sa v regióne v 17. a 18. storočí stretávala, ponúka ešte mnoho tém na výskum a ukrýva rôzne vrstvy našej spoločnej minulosti.

Musica Historica

Rumen István Csörsz (umelecký vedúci) – spev, lutna, cobza, tambura,
gajdy, turecká píšťala, krumhorn

Roland KASZA – spev, bicie nástroje

Attila Kovács – spev, cobza, zobcové flauty, krumhorn, turecká píšťala

Réka PALÓCZ – soprán, zobcové flauty, basová cornamusa, drumbľa

Valéria PRIBAY – spev, tenor viola da gamba

Zoltán SZÉPLAKI – spev, zobcové flauty, fujary, renesančná a baroková flauta,
krumhorn, drumbľa

Márton SZILÁGYI – husle

Formácia vznikla v roku 1988 v Budapešti. Jej členovia sa okrem klasickej a starej hudby venovali aj maďarskej a východoeurópskej ľudovej hudbe, čo výrazne ovplyvnilo ich hudobný štýl. Venujú sa aj všestrannému hudobnému a literárnohistorickému výskumu, ktorý sa sústreďuje najmä na hudobnú kultúru 15. – 19. storočia. Členovia formácie sú však presvedčení, že veda nemôže nahradiť umeleckú invenciu, keďže stará hudba je experimentálny, otvorený žáner. Vo svojom repertoári majú maďarskú a stredoeurópsku hudbu (11. – 19. storočie), západoeurópskych stredovekých, renesančných a barokových autorov, dokonca aj starogrécku a tureckú hudbu.

Formácia absolvovala vyše 1300 vystúpení, predstavila sa aj na prestížnych festivaloch (*Festival Kaláka*, *Festival Misztrál*, *Festival starej hudby v Miercurea Ciuc*, *Musica Cortese* – Gorica, *Vanalinna Päevad* – Tallinn). V rokoch 1997 – 2015 viackrát vystúpili na promenádnych koncertoch v Maďarskom národnom múzeu. Na Slovensku po prvý raz vystúpili v roku 1993, často hrali v dedinských kultúrnych domoch, školách, kostoloch, vzdelávacích táboroch a múzeách. V Žiline v roku 2017 v rámci maďarsko-slovenskej spolupráce participovali na obnovení pastierskych omší Juraja Zruneka (1766 – 1767). V Košiciach hrali po prvý raz v roku 1994, v Prešove sa predstavia prvýkrát. Od roku 1995 pravidelne koncertujú v Rumunsku, hrali v ostatných stredoeurópskych a baltických krajinách, v Taliansku a Turecku. Vydali sedem samostatných cédečiek, spolupracovali na dvoch nosičoch Tamása Kobzosa Kissa, ako aj na iných hudobných nosičoch, vystúpili v televíznych a rozhlasových reláciách, hrali vo filmoch, divadle či na výstavách (napríklad na hrade vo Füzér).

Formáciu tvoria známi hudobní pedagógovia, jej umeleckým vedúcim je literárny historik. Za svoje snaženie získali v roku 2003 ocenenie Tinódiho lutna, v roku 2009 zasa Balassiho pamätnú medailu. Musica Historica kladie veľký dôraz na výskum a výchovu mladej generácie. V roku 1997 založili Kultúrny spolok Musica Historica; od roku 2008 organizujú na Letnej univerzite starej hudby v Miercurea Ciuc majstrovské kurzy a odborné prednášky.